

Türk Eğitim Sisteminin Sistemsizliği

İbrahim ARSLANOĞLU

Sistem kavramı gerek günlük hayatımızda ve gerekse çeşitli bilimlerde çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Burada düzen, nizam ve rejim, demek olan sosyal sistem anlamında kullanılacaktır. Sosyal sistem içerisinde; eğitim sistemi, ekonomi sistemi, sağlık sistemi ve hukuk sistemi gibi sistemler yer alır.

Sosyal sistem, sosyal ilişkiler kalıbı veya örüntüsüdür. Her sosyal sistem birbirine karşılıklı olarak bağımlı bulunan parçalardan oluşur. Bu parçalar arasında devamlı ve anlamlı ilişkiler vardır. Parçalardan birisinde oluşan bir değişiklik bütünü bozmayacak şekilde diğer parçaları da etkiler (15). Bunun için eğitim sistemi; hukuk, ahlak, aile, ekonomi, din gibi diğer sosyal sistemlerden etkilendiği gibi, kendisi de bunları etkiler. Bir sistemde meydana gelen olumlu ve olumsuz değişiklikler diğer sistemlerde de kendisini gösterir. Örneğin ekonomisi çöken bir ülkenin eğitimi de buna paralel gerileyecektir. Ahlak ve hukuk sistemi sağlıklı çalışmayan bir toplumda, ekonomi de eğitim de bundan nasibini alacaktır.

Her ülke, insanlarını en iyi şekilde yetiştirmek için eğitim sistemini kurmak ve geliştirmek zorundadır. Günümüzde yetişmiş kaliteli insana daha çok ihtiyaç vardır. Kaliteli eğitim, pahalı eğitimidir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerin eğitimleri de gelişmiştir. Bunun gibi geri bir ülkenin eğitimi de geri kalacaktır, çünkü pahalı bir eğitimin yükünü bu tip ülkenin ekonomisi kaldıramayacaktır.

Okullar, bir ülkenin eğitim sistemi içinde yer alır. Hiçbir okul, bulunduğu ülkenin eğitim sistemine aykırı eğitim-öğretim yaptırılmaz, böyle bir durum meydana geldiğinde devlet buna müdahale eder.

Okulda, bireyin planlı ve programlı bir şekilde yetişmesi, zamanla planlı ve programlı toplum yaratılması anlamına gelir. Diğer taraftan okul, toplumun bütün özelliklerini kuvvetli ve zayıf taraflarını aksettirir (2).

Okullar genellikle anaokulu, ilköğretim okulları (ilkokul-ortaokul), lise, meslek liseleri, yüksekokul ve fakülte adlarını alırlar. Her ne kadar amaç ülkenin her yerinde aynı kalitede eğitim vermek ise de, hangi düzeyde olurlarsa olsun bütün okullar bulunduğu ülkeye ve ülke içinde de bulunduğu bölge, şehir, semt, köy ve mahallelere göre farklılıklar gösterirler. Bu farklılık, daha çok eğitimin kalitesinde kendisini gösterir. Bu durum gelişmiş ülkelerde de aynı olmakla birlikte, Japonya bir istisna teşkil etmektedir. Japonya'da bütün okullar aynı kaliteye sahiptir. Örneğin, Tokyo'daki ünlü bir lise ile taşaranın en ücra köşesindeki bir lise arasında eğitim kalitesi bakımından fark yoktur (19).

Türk eğitim sistemi, 14 Haziran 1973 tarihli ve 1739 sayılı "Millî Eğitim Temel Kanunu" ile yasal bir temele dayandırılmıştır. Bu yasa eğitim sistemini iki ana bölüme ayırmıştır. Bunlardan birisi örgün eğitim, diğeri ise yaygın eğitimidir (md. 18).

Örgün eğitim; okulöncesi eğitim, il-

Son yıllarda her branştan üniversite mezununun sınıf öğretmeni olarak atanmasıyla bu yanlışlığın devam ettirildiği görülmektedir. Bu bilim dışı tutum, ileride korkunç sonuçlar doğuracak zaten geril olan eğitimi daha da geriye götürecektir.

* Doç.Dr. İbrahim ARSLANOĞLU, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

köğretim, ortaöğretim, yükseköğretim kademelerini kapsar. Örgün eğitimin herhangi bir kademesini bitiren bireyler, bir derece kazanarak diğer kademeğe geçmeye hak kazanırlar.

Yaygın eğitim, örgün eğitimin dışında kalan her türlü eğitim-öretim faaliyetlerini kapsar. Bilim ve teknolojinin baş döndürücü bir hızla ilerlediği günümüzde bu eğitim türü daha da önem kazanmıştır. Bilim ve teknolojinin bu ilerlemesi karşısında bütün mesleklerde her geçen gün öğrenilecek yeni bilgi ve beceriler ortaya çıkmaktadır. Bireyin bunları sınırlı olan örgün eğitim süresinde kazanması mümkün değildir. Bu sebeple bugün yaygın eğitime her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

köğretim okulu yapılmışsa da gerek öğretmen yetersizliği ve gerekse öğrenci azlığı nedeniyle küçük yerleşim birimlerindeki okullar, ilköğretim okulu haline getirilememiş ve çoğu küçük köylere hâlâ bağımsız ilkokullar faaliyetlerini sürdürürlerken Ankara'nın merkezinde bile az sayıda da olsa bu okullardan bulunmaktadır. Ayrıca bazı küçük köy ilkokullarında birleştirilmiş sınıflar da eğitim-öğretim yapılmaktadır. Bu tip bir eğitim-öğretim uygulaması bağımsız sınıfta yapılan eğitim-öğretimden farklılık arz etmektedir. Bu farklılık kendisini program, yöntem ve yönetim bakımlarından göstermektedir.

manlılar'ın son döneminden başlayarak günümüze kadar yapılan bir yanlış da, hemen herkesin öğretmen yapılmasıdır. Son yıllarda her branştan üniversite mezununun sınıf öğretmeni olarak atanmasıyla bu yanlışlığın devam ettirildiği görülmektedir. Bu bilim dışı tutum, ileride korkunç sonuçlar doğuracak zaten geri olan eğitimi daha da geriye götürecektir.

ORTAÖĞRETİM KURUMLARI

Ortaöğretimin Amaçları

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak.
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe ve hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Ortaöğretim kurumlarını genel liseler ve meslek liseleri olmak üzere ikiye ayırlabiliriz.

Genel liseler, sadece genel kültür veren ve öğrencileri yüksek öğretime hazırlayan liselerdir.

Genel Liseler (14)

1. Klasik Liseler
2. Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler
3. Anadolu Liselesi
4. Fen Liseleri
5. Anadolu Öğretmen Liseleri
6. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri
7. Özel Liseler

Türkiye'de bulunan genel liselerin sayısal durumu tablo halinde aşağıda gösterilmiştir (13).

27 Aralık 1925 yılında Ankara'da toplanan 111. Heyet-i İlmiye toplantısında alınan en önemli kararlardan

İlköğretim Gn.Md.lüğüne Bağlı Okullar (1995-1996 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
İlkokul	41.871	4.159.417
İlköğretim Okulu	5.806	4.065.358
Bağımsız Ortaokul	1.350	463.353
Toplam	49.027	8.688.128

ÖRGÜN EĞİTİM KADEMELERİ İLKÖĞRETİM

İlköğretimin Amaçları

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onun milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek.
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu gereğince, 8 yıllık eğitim veren ilköğretim okulları uygulamasına 1971-1972 öğretim yılında başlanmıştır (14). İlköğretim okulları, 5 yıllık 1. kademe ile 3 yıllık 11. kademedен oluşmaktadır. Birinci kademe ise kendi arasında devrelere ayrılmaktadır. İlk 3 yıl 1. devreyi, son 2 yıl ise 11. devreyi oluşturmaktadır.

Her ne kadar yasa gereği eski ilkokul ile ortaokul birleştirilerek il-

1995-1996 Öğretim yılında ilköğretim okullarının sayısal durumu yukarıdaki tabloda gösterilmiştir (13).

1996-1997 öğretim yılında 71 ilköğretim okulu, 6 yatılı ilköğretim bölge okulu ile 5 pansiyonlu ilköğretim okulu eğitim-öğretime açılmıştır. Ayrıca 240 ilkokul ve 68 ortaokul ilköğretim okuluna dönüştürülmüştür (14).

İlköğretimin 1. kademesinde öğrencilere, pek çok ülkede görülmeyecek derecede aşırı yüklemeler yapılmaktadır. Yine aynı kademe çocukların büyük bir kısmı Anadolu liseleri sınavlarına hazırlık stresine sokularak âdeta bir yarış atı haline getirilmektedir. Bunun sonunda okumaktan ve öğrenmekten nefret eden bir nesil ortaya çıkabilir. Böylece bu çocuklar, çocukluklarını da yaşayamadıkları için ileride bunların ruh sağlığı normal yetişkinler olmaları da pek mümkün olmasa gerekir.

İlköğretimle ilgili olarak Os-

Genel Liseler (1995-1996 Öğretim Yılı)		
Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Lise	1.618	1.076.608
Anadolu Lisesi	360	47.526
Fen Lisesi	27	6.251
Anadolu Güz.San.Lis.	16	1.823
Açıköğretim Lisesi	-	71.309
Akşam Lisesi	11	2.674
Anadolu Öğ.Lis.	74	19.689
Özel Lise	326	51.235
Toplam	2.432	1.277.115

birisi "... Liselerin belirli merkezlerde toplanması ve kuvvetli liseler açarak yavaş yavaş çoğaltılması" (10), olmasına rağmen genel lise sınıflamasına gerek klasik liseler, Türkiye'de en küçük kasabalara kadar açılmıştır. İlk bakışta bu, ülkenin hayırına gibi gözükebilir fakat yeterli öğretmen, araç-gereç ve eğitim ortamları bulunmayan bir kişide arzulan seviyede bir lise eğitimi yapılabilir mi? Politikacıların tavrılarını tatmin etmek amacıyla açtıkları bu okullar, gerçek anlamda bir lise olmasalar gerektir. Aslında lise öğrenimi, gençleri yüksek tahsile ve akademik geleceğe hazırlayan okullardır, bu nedenle bunların bütün ülkede sınırlı sayıda olması ve buralara belirli zeka seviyesine sahip öğrencilerin sınavla seçilip alınması gerekirdi. İşte o zaman gerçek anlamda lise eğitimi verildiği söylenebilir.

Bu yetmiyormuş gibi bir de 1982 yılından itibaren, hiçbir kayıt ve şarta tâbi tutmadan bütün meslek lisesi mezunlarına, üniversite sınavlarına katılma hakkı verilmiştir. Böylece meslek liselerinin birinci amacı da yüksek öğretime öğrenci hazırlamak olmaktadır. Öğrenci ancak yüksek öğrenim yapamazsa belki mesleği ile ilgili bir işte çalışacaktır. Oysa yapılması gereken; yüksek öğrenim yapmak isteyen meslek lisesi mezunlarını bir olgunluk sınavından geçirmektedir. Böylece bunların girmek istedikleri yüksek öğrenimle ilgili bilgi ve kültüre sahip olup olmadıkları anlaşılabilir ve bir ölçüde de olsa üniversite kapıları önündeki yağlama önlenebilirdi.

Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mesleki ve Teknik Okullar (14):

1. Erkek Teknik Öğretim Okulları
2. Kız Teknik Öğretim Okulları
3. Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları
4. Din Öğretimi Okulları
5. Çok Programlı (amaçlı) liseler

Yukarıda söz konusu edilen okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan ortaöğretim kurumlarıdır. Bunlardan başka çeşitli bakanlık ve kuruluşlara bağlı meslek liseleri bulunmaktadır. Bunların hemen aklı gelenleri şunlardır. Maliye Bakanlığı'na bağlı Maliye Meslek Lisesi, İşçileri Bakanlığı'na bağlı Polis Koleji, Tarım Bakanlığı'na bağlı Tarım Meslek Liseleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlık Meslek Liseleri, Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı Askeri Liseler, Tapu ve kadastro Genel Müdürlüğüne bağlı Tapu ve Kadastro Lisesi, Adalet Bakanlığı'na bağlı Adalet Meslek Lisesi vb.

Erkek-Teknik Öğretim Gn.Md.lüğüne bağlı Okullar ve Öğrenci Sayıları (13) (1996-1997 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Endüstri Meslek Lisesi	519	351.323
Teknik Lise	323	22.554
Anadolu Meslek Lisesi	14	1.168
Anadolu Teknik Lisesi	99	11.566
Toplam	864	386.611
Ortaokul	-	4.636
Genel Toplam	864	391.247

1. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Okullar

Milli Eğitim Bakanlığı erkek-teknik öğretim okullarını şu başlıklar altında toplamaktadır (14).

1. Endüstri Meslek Liseleri
2. Anadolu Meslek Liseleri
3. Teknik Liseler
4. Anadolu Teknik Liseleri
5. Çok Programlı Liseler

Ülkemizde meslek liselerini bitiren gençler, gerektiği şekilde yetişemedikleri için devletten iş beklemektedirler. Bu yüzden genellikle kendi işlerin ikendileri kuramadıkları gibi özel sektör tarafından da tercih edilmemektedirler.

Bu durum. MEB Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından 1994-1995 öğretim yılında yaptırılan "Mezunların İzlenmesi Araştırması"nda açıkça görülmektedir. Adı geçen araştırmada mesleki teknik öğretim okullarını bitirenlerden; Anadolu Teknik Lisesi mezunlarının %0.13'i, teknik lise mezunlarının %0.88'i, endüstri meslek lisesi mezunlarının %1.65'i kendi işini kendileri kurabilmişlerdir. Anadolu meslek lisesi mezunlarından kendi işini kurabilen tek bir kişi dahi bulunmamaktadır (11).

Özel sektörde kendi branşlarında çalışanlar ise; anadolu teknik lisesi mezunlarının %6.75'i, anadolu meslek lisesi mezunlarının %12.03'ü, endüstri meslek lisesi mezunlarının %15.29'dur (11).

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar (14)

1. Kız Meslek Liseleri
2. Anadolu Kız Meslek Liseleri
3. Kız Teknik Liseleri
4. Çok Programlı Liseler

Kız meslek liseleri, gerek Osmanlıların son dönemlerinde ve gerekse Cumhuriyet döneminin başlarında yerine getirdikleri olumlu fonksiyonları tamamen yitirmişlerdir. Çünkü günümüzde kadın-erkek aynı yapılmadığı gibi, kız meslek liselerinin klasik bölümleri genç kızların bir meslek sahibi olabilmelerini sağlayamamaktadır.

Yukarıda söz konusu edilen nedenlerle, kız meslek liselerinde sonradan açılan ve genç kızları istihdama hazırlamaya yönelik konfeksiyon, tekstil, iplikçilik, tekstil-boya-baskı-desen, besin teknolojisi-pastacılık, besin teknolojisi-kurum beslenmesi, kuaför vb. eğitim programlarına geleneksel programlara göre ilgili daha fazladır (6).

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar (14)

1. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri
2. Anadolu Dış Ticaret Meslek Liseleri
3. Anadolu Ticaret Meslek Liseleri
4. Anadolu Sekreterlik Meslek Liseleri
5. Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri
6. Ticaret Meslek Liseleri
7. Akşam Ticaret Meslek Liseleri
8. Anadolu Mahalli İdareler Meslek Liseleri
9. Anadolu İletişim Meslek Liseleri
10. Çok Programlı Liseler

1996-1997 öğretim yılında 9 ticaret lisesi, 17 anadolu ticaret lisesi, 1 anadolu dış ticaret lisesi, 9 anadolu otelcilik ve turizm meslek lisesi, 2 anadolu mahalli idareler meslek lisesi ve

Kız-Teknik Öğretim Gn.Md.lüğüne Bağlı Okullar ve Öğrenci Sayıları (13) (1996-1997 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Kız Meslek Lisesi	422	85.552
Kız Teknik Lisesi	33	553
Anadolu Kız Meslek Lisesi	111	12.150
Anadolu Kız Teknik Lisesi	1	10

45 çok programlı lise olmak üzere 83 okul eğitim-öğretime başlamıştır (14).

İmam-Hatip Liseleri

İmam-hatip liselerinde, diğer mesleki ve teknik okullarda olduğu gibi hem mesleğe ve hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar uygulanmaktadır. Nitekim Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32. maddesine göre, "... İmam-hatip liseleri hem mesleğe ve hem de yükseköğretime öğrenci hazırlayıcı programlar uygulayan üretim kurumlarıdır" diye tanımlanmaktadır. Hatta diğer meslek lisesi programlarına göre, genel kültür dersleri daha ağırlıklı olduğu gibi lisedeki bazı alanlara da yakındır. Öte yandan bugün bu okullar, imam-hatip yetiştirmekten çok üniversiteye öğrenci hazırlamaktadırlar.

İmam-hatip liseleri, üzerinde en çok tartışma yapılan okullardır. Bazı gruplar bu okulları zararlı bulup derhal kapatılmalarını isterken, bazıları bunları gerekli ve hatta kendilerinden hiçbir şekilde vazgeçilemeyecek kuruluşlar olarak görmektedirler. Olumsuz düşünenler arasında, bu okulların

mezunlarının üniversiteye giriş haklarının alınmasını teklif eden profesörler bulunmaktadır. Bütün meslek lisesine verilen üniversiteye giriş hakkının, bu okullardan esirgenmesi Anayasa ve yasalara rağmen nasıl mümkün olacaktır?

Yukarıda da konu edildiği gibi, bu okullar imam-hatip yetiştirmekten çok üniversiteye öğrenci hazırlamaktadırlar. Ayrıca bugün imam-hatip olmak için en az 2 yıllık ilahiyat meslek yüksekokulunu bitirmek gerekmektedir. Öyleyse çocuklarını üniversiteye göndermek isteyen bazı veliler niçin bu okulları tercih etmektedirler? İşte sorun buradadır. Bu veliler, çocuklarının bir taraftan lise öğrenimi görmelerini, diğer taraftan da bazı dini bilgileri öğrenmesini istemektedirler. Sorunun akılcı çözümü, çok amaçlı liseleri ülke çapında yaygınlaştırarak programlara din bilimleri ile ilgili bazı seçmeli derslerin de konulmasıdır. Çünkü bugünkü programlar, öğrencileri üniversiteye gerektirdiği şekilde hazırlayamamaktadır. Diğer alanlardaki terslik buradada kendisini göstermektedir. Ziraatçı, veteriner, makina mühendisi, hukukçu,

Ticaret ve Turizm Öğretimi Gn.Md.lüğüne Bağlı Okullar ve Öğrenci Sayıları (13) (1995-1996 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Ticaret Meslek Lisesi	366	185.926
Akş.Tic.Mes.Lis.	5	1.576
And.Mah.Id.Mes.Lis.	6	896
And.Tic. Meslek Lis.	88	10.554
And.Dış Ticaret Mes.Lis.	7	1.369
And.Sek.Mes.Lis.	5	836
And.Otel.Turiz.Mes.Lis.	38	9.520
And.İlet.Bas.Yay.Mes.Lis.	8	914
And.Aşçılı Meslek Lisesi	2	179
Toplam	525	211.770

uçak mühendisi yetiştirip sınıf öğretmeni yaptığımız gibi, imam-hatiplikle ilgili eğitim-öğretim yaptırıp üniversiteye öğrenci hazırlanmaktadır. Öğrenciler üniversiteye girişte başarılı olabiliyorlarsa bu, programlardan değil çoğunlukla kursal kesimden gelen bu gençlerin olağanüstü bir gayret göstermelerinden kaynaklanmaktadır.

Son yıllarda diğer meslek liselerinde olduğu gibi, bu okullarda da yabancı dilde eğitim yapan Anadolu İmam-Hatip Liseleri açılmıştır.

1996-1997 öğretim yılında 601 İmam-Hatip Lisesinde toplam 192.227 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğretim yılında 17 İmam-Hatip Lisesi bünyesinde Anadolu İmam-Hatip lisesi uygulaması başlatılmıştır (14).

Çok Amaçlı Lise

23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında 10. Milli Eğitim Şurası toplandı. Bu şurada "Türk Milli Eğitim sistemi bütünlüğü içinde eğitim programları ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar" konuları görüşüldü. Şurada alınan yeni kararlarla; okul yapıları, eğitim teşkilatı, öğretmen, yönetici ve uzman yetiştirilmesi ile ilgili yeni esaslar geliştirilmiştir. Bu çalışmaların ışığı altında öğrencileri bir işe ve mesleğe veya yükseköğretim kurumlarına hazırlayacak "Çok amaçlı tek tip liseler" in açılması hazırlıklarına başlanmıştır (3).

1. Çok amaçlı lise (değişik programlı tek tip lise)

2. Mesleki ve teknik okul

Çok amaçlı okul, yükseköğretime ve aynı zamanda bir mesleğe hazırlama görevlerini yerine getirmek amacıyla endüstri, tarım, ticaret, turizm vb. programlardan en az birisinin uygulandığı okullardır.

Çok amaçlı okulun eğitim programlarında, ortak derslerle birlikte okulda bulunan bölümlere göre çeşitli mesleklerle ilgili dersler ve uygulamaları bulunmaktadır.

Türkiye'de ilk defa 1989-1990 öğretim yılında açılan çok amaçlı liseler;

İçel Erdemli Çok Programlı Lise, İçel Gülnar Çok Programlı Lise, İzmir Ali-ağa Çok Programlı Lise, Kocaeli Karamürsel 100. Yıl Çok Programlı Lise, Malatya Akçadağ Çok Programlı Lise, Sakarya Sapanca Çok Programlı Lise'lerdir (14).

Günümüzde çok programlı liselerde uygulanan belli başlıca programlar şunlardır: Giyim, el sanatları, nakış, ev yönetimi-beslenme, çocuk gelişimi, çini desinatörlüğü, resim, hazır giyim, kimya, elektrik, elektronik, mobilya ve dekorasyon, muhasebe, imam-hatip, lise, seramik, bilgisayar vb.'dir (14).

Türkiye'deki liselerin birçoğunu çok amaçlı lise haline getirmek gerekir. Böylece öğretmen, yönetici, bina, araç-gereç vb. şeylerden tasarruf sağlanabilir. Yapılan tasarruflarla daha kaliteli eğitim yapma imkanları doğar. Bundan başka çok amaçlı liselerde öğrenciler birbiriyle kaynaştıkları için çeşitli okullar arasında birbirini anlamamaktan doğan sürtüşmeler ortadan kalkabilir. Bunun ülkede barışın ve işbirliğinin sağlanmasına da katkıları olabilir.

1996-1997 öğretim yılında 141'i Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne, 129'u Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne, 44'ü Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne, 30'u Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olmak üzere toplam 334 çok programlı lise bulunmakta idi (14).

YÜKSEKÖĞRETİM

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4. maddesi, yükseköğretim amaçlarını şöyle belirlemiştir.

1. Atatürk İnkılapları ve İlkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı;
2. Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluğunu duyan;
3. Toplumun yararını kişisel çıkarlarının üstünde tutan;
4. Türkiye Cumhuriyeti Dev-

leti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren;

5. Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı;
6. Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygular bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş;
7. İlgililer ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek; aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip vatandaşlar olarak yetiştirmektedir.

Yükseköğretim Kurumlarının Görevleri (Md. 12)

1. Çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmak.
2. Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan plan ve programlar doğrultusunda, ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insan gücü yetiştirmek.
3. Türk toplumunun yaşam düzeyini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim ve verilerini söz, yazı ve diğer araçlarla yaymak.
4. Örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim yoluyla toplumun özellikle sanayileşme ve tarımda modernleşme alanlarında eğitilmesini sağlamak.
5. Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilendiren sorunlarını, öğretim ve araştırma konusu yapmak, sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve kamu kuruluşları ile istenecek incelemeler ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini ve önerilerini bildirmek.

6. Eğitim-öğretim seferberliği içinde, örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim hizmetini üstlenen kurumlara katkıda bulunacak önlemleri almak.
7. Yörelereindeki tarım ve sanayinin gelişmesine ve ihtiyaçlarına uygun meslek elemanlarının yetişmesine ve bilgilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, sanayi, tarım ve sağlık hizmetleri ile diğer hizmetlerde modernleşmeyi, üretimde artış sağlayacak çalışma ve programlar yapmak, uygulamak ve yapılara katılmak, bununla ilgili kurumlarla işbirliği yapmak ve çevre sorunlarına çözüm getiren önerilerde bulunmak.
8. Eğitim teknolojilerini üretmek, geliştirmek, kullanmak, yaygınlaştırmak.
9. Yükseköğretimin uygulamalı yapılmasına ait eğitim-öğretim esaslarını geliştirmek, döner sermaye işletmelerini kurmak, verimli çalıştırmak ve bu faaliyetlerin geliştirilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmaktır.

Üniversite: Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur (Md. 3/d).

1933 yılından 1970'li yıllara kadar Türkiye'de birkaç üniversite eğitime devam ederken 1970'lerden sonra Türkiye'deki üniversite sayısında önemli sayıda bir artış gözlenmiştir.

1973-1980 tarihleri arasında kurulan üniversiteler:

1973'te çıkarılan 1785 sayılı kanunla Diyarbakır Üniversitesi, 1786 sayılı kanunla Adana Çukurova Üniversitesi, 1787 sayılı kanunla Eskişehir Anadolu Üniversitesi; 1974'te 1788 sayılı kanunla Sivas Cumhuriyet Üni-

versitesi, 1975'te çıkarılan 1873 sayılı Kanunla Elazığ'da Fırat Üniversitesi, Samsun'da 19 Mayıs Üniversitesi, Bursa Üniversitesi, Konya'da Selçuk Üniversitesi ve 1978'de çıkarılan 2175 sayılı kanunla Kayseri Üniversitesi kuruldu.

20.7.1982 tarihinde çıkarılan 41 sayılı Kanun hükmünde Karamame ile Akdeniz Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Gazi Üniversitesi eğitim-öğretime başlamıştır.

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Silahlı Kuvvetler ve Emniyet dışındaki yükseköğretim kuruluşları üniversiteler bünyesine alındı.

Ayrıca bu yasa ile kürsüler kaldırıldı, anabilim dalları kuruldu. Doçentlik için merkezi yabancı dil sınavı konuldu, öğretim üyeliğine, yardımcı doçent de dahil edildi. Rektör, dekan ve bölüm başkanları atama ile belirlenmeye başlandı. Adı geçen yasa zaman zaman değişiklikler yapılarak rektör atanmasında seçime başvurulmaya başlandı.

12.2.1984 tarihinde çıkarılan 1158 Sayılı Yasa ile Bilkent Üniversitesi, 27.6.1987 tarihinde çıkarılan 3389 Sayılı Kanun ile Gaziantep Üniversitesi, 5.3.1992 tarih ve 3389 Sayılı Yasa ile Koç ve Kadir Üniversiteleri kuruldu.

3.7.1992 tarih ve 3837 Sayılı Kanunla çeşitli illerde 23 üniversite daha kurulmuştur. Bunlar: Şanlıurfa'da Harran Üniversitesi, Isparta'da Süleyman Demirel Üniversitesi, Aydın'da Adnan Menderes Üniversitesi, Zonguldak'ta Kara Elmas Üniversitesi, İçel'de Mersin Üniversitesi, Denizli'de Pamukkale Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Bolu'da Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Hatay'da Mustafa Kemal Üniversitesi, Afyon'da Afyon Kocatepe Üniversitesi, Gebze'de Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kars'ta Kafkas Üniversitesi, Çanakkale'de 18 Mart Üni-

versitesi, Niğde Üniversitesi, Kutahya'da Dumlupınar Üniversitesi, Tokat'ta Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Kahramanmaraş'ta Sütçü İmam Üniversitesi, İzmir'de Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi açıldı.

1992 tarihinde çıkarılan 3843 sayılı yasa ile "İkinci Öğretim" adıyla paralı öğretim başlatılmıştır.

14.9.1993 tarihinde 515 sayılı Kanun hükmünde Karamame ile Başkent Üniversitesi, 1.6.1994 tarihli ve 3993 Sayılı Yasa ile de Galatasaray Üniversitesi, 5.6.1996 tarih ve 4142 Sayılı Kanunla İstanbul'da özel vakıf üniversitesi statüsünde Yeditepe Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Fatih Üniversitesi ve Işık Üniversitesi kurulmuştur.

Herkese bildiği gibi, üniversite demek kaliteli öğretim üyesi demektir. Buna sahip olmayan bir üniversite, sadece diploma dağıtan bir kurum haline gelecektir. 1970'li yıllarda taşraya birkaç üniversite açılmış ve 1982 yılında Yükseköğretimin yeniden yapılanması sırasında bunlara 23 üniversite daha ilave edilmiştir. 1992 yılında çıkarılan 3837 yasa ile bu üniversitelerin sayıları bir hayli artmıştır. Bunların çok azı öğretim üyesi sağlayabilmişse de bir çoğu bunu başaramadığı gibi, çeşitli sebeplerle gelecekte de bu konuda pek şanslı görünmemektedir. Yine son yıllarda çevre üniversitenin gelişmesine müsait olmamasına rağmen seçmene şirin görünmek maksadıyla bazı illere de üniversiteler açılmıştır. Köylere kadar lise açmak suretiyle bunların kalitesinin düşmesine neden olan politikacılar, üniversite konusundaki bu tutumlarıyla da yükseköğretimin kalitesinin düşmesinde de rol almaya aday gözlenmektedirler.

Fakülte: öğretim süresi en az 4 yıl olan eğitim, öğretim ve bilimsel araştırma yapan, kendisine yüksekokul ve enstitü gibi kuruluşlar bağlı olan bir yükseköğretim kurumudur (Mad. 3/e).

Hemen her üniversitede bulunan geleneksel fakülteler şunlardır: Fen ve

Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme, Hukuk, Siyasal Bilgiler, Eğitim, İlahiyat, İletişim Bilimleri, Teknik Eğitim, Mühendislik, Tıp, Dişçilik, Eczacılık, Ziraat, Veteriner, Orman vb. dir. Bunların dışında özellik arzeden ve her üniversitede bulunmayan istisnai fakülteler ise şunlardır (5). Eskişehir Anadolu, İzmir Dokuz Eylül Atatürk, Erciyes, Hacettepe, Mimar Sinan üniversitelerine bağlı Güzel Sanatlar Fakülteleri, Bilkent, Marmara, Mersin Üniversitesine bağlı, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi bulunmaktadır. Çukurova, Ege, Fırat, İstanbul, Karadeniz Teknik (Rize), Mustafa Kemal, Ondokuz Mayıs, Isparta Süleyman Demirel (Eğirdir) Üniversitelerine bağlı Su Ürünleri Fakülteleri, Gazi Üniversitesine bağlı Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi ve Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi bulunmaktadır. Mesleki Eğitim Fakültesinin birisi de Selçuk Üniversitesinde bulunmaktadır.

İstanbul Teknik Üniversitesi adı üstünde bir teknik üniversite olduğu için buradaki fakülteler diğer üniversitelerden farklılık arz etmektedir. Bunların adları şöyledir: Elektrik-Elektronik Fakültesi, İnşaat Fakültesi, Kimya-Metalürji Fakültesi, maden Fakültesi, Makina Fakültesi, mimarlık Fakültesi, Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Denizcilik Fakültesi. Aynı fakülte, Karadeniz Teknik Üniversitesinde, Deniz Bilimleri Fakültesi (Sürmene) adını almıştır (5).

1994-1995 öğretim yılında Türkiye'deki bütün fakültelerin sayısı 401 idi (4).

Enstitüler (Mad. 3/f)

Enstitü, üniversiteye bağlı lisansüstü eğitim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan kurumlardır.

Üniversitelere bağlı belli başlı enstitüler şunlardır:

1. Fen Bilimleri Enstitüsü
2. Sosyal Bilimler Enstitüsü

3. Sağlık Bilimleri Enstitüsü

4. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü

Bunların dışında 1992 yılında 3837 sayılı yasa ile Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve İstanbul Marmara Üniversitelerine bağlı birer Eğitim Bilimleri Enstitüleri kurulmuştur.

Yukarıda sözü edilen 3837 sayılı yasa ile kurulan diğer enstitüler şunlardır: Kazaları Araştırma ve Önleme Enstitüsü, Norolojik Bilimler ve Psikiyatri Enstitüsü, Nükleer Bilimler Enstitüsü, Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, Onkoloji Enstitüsü, Halk Sağlığı Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Adli Tıp Enstitüsü, Kardiyoloji Enstitüsü, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Deneysel Tıp Araştırmaları Enstitüsü, Akciğer Hastalıkları ve Tüberküloz Enstitüsü, Barınma ve Sigortacılık Enstitüsü, Avrupa Topluluğu Enstitüsü, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Gastroenteroloji Enstitüsü, Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü, Hemodiyaliz-Transplantasyon Enstitüsü, Din Bilimleri Araştırmaları Enstitüsü, Metalürji Enstitüsü, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, Edremit Zeytincik Enstitüsü, Gönen Jeotermal Enstitüsü vb. (5).

Bunlar üniversite rektörlüklerine bağlı olan enstitülerdir. Bunların pek çoğu lisansüstü eğitim yaptırmaktan ziyade araştırma ve inceleme görevi yapmaktadırlar. Nitekim bu konuda Üniversitelerarası Kurul'un 5 Nisan 1993 tarih ve 71 sayılı toplantısında aldığı 25 sayılı karar şöyledir: "Lisansüstü eğitimin Sosyal, Fen ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yürütülmesi hakkında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'ndan alınan yazı görüldü, lisansüstü eğitimin adı geçen enstitülerin sorumluluğunda yapılmasının uygun olacağına karar verildi.

Bir de fakültelere bağlı araştırma enstitüleri bulunmaktadır. Bu enstitülere örnek olarak İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesine bağlı İş-

letme İktisadi Enstitüsü ile Muhasebe Enstitüsü'dür.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin bir takım ölçüleri vardır. Bunlardan en önemlisi yetişmiş kaliteli insangücüdür. Bu noktada lisansüstü eğitim de büyük önem taşımaktadır, çünkü lisansüstü eğitim bir ülkenin uzmanlarını yetiştirmektedir. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi bu uzmanlar sayesinde gerçekleşmektedir.

Türkiye, uzmanlık eğitimi olan lisansüstü eğitimde istenilen düzeyde değildir. Bir fikir vermesi bakımından, bu konuda Türkiye'yi gelişmiş bir iki ülke ile karşılaştıralım. Lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin, toplam öğrenci içindeki oranı ABD ve İsrail'de %21 iken Türkiye'de sadece %5.7'dir (8).

Yükseköğretim: Öğretim süresi 2-4 olan, doğrudan rektörlüğe veya fakültelere bağlanan bir yükseköğretim kurumudur. Yükseköğretim, belirli bir mesleğe yönelik eğitim-öğretim yapar.

Türkiye'de mevcut olan yükseköğretim kurumlarının çoğu meslek yükseköğretim kurumlarıdır. Bunların dışında bir çok üniversitede bulunan yükseköğretim kurumları şunlardır (5). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İlahiyat Meslek Yüksekokulu, Otelcilik ve Turizm Meslek Yüksekokulu. Ayrıca Ankara, Dokuz Eylül ve İstanbul Üniversitelerine bağlı birer Adalet Yüksekokulu, Hacettepe, Ortadoğu Teknik ve Boğaziçi üniversitelerine bağlı birer Yabancı Diller Yüksekokulu; Ankara ve Hacettepe Üniversitelerine bağlı birer Ev Ekonomisi Yüksekokulu; Hacettepe ve Dokuz Eylül Üniversitelerine bağlı birer Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu bulunmaktadır.

Bunların dışında istisnai sayılabilecek yükseköğretim kurumları şunlardır: Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu, Engelliler Entegre Yüksekokulu, sivil Havacılık Yüksekokulu; Başkent Üniversitesi'ne bağlı Biomedikal Cihaz Teknolojisi Yüksekokulu; Bilkent Üni-

versitesi'ne bağlı uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, İngiliz Dili Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojisi ve Büro Yönetimi Meslek Yüksekokulu; Celal Bayar Üniversitesi'ne bağlı Tütün Eksperliği Yüksekokulu; Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlı Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu; Gazi Üniversitesi'ne bağlı Tapu Kadastro Meslek Yüksekokulu; Hacettepe Üniversitesine bağlı Sağlık İdaresi Yüksekokulu, Meslek Teknolojisi Yüksekokulu, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu (5).

Türkiye'de her ne kadar meslek yüksekokullarının kuruluş amacı, usta ile mühendis arasındaki boşluğu dolduracak elemanları yetiştirmek ise de, daha çok gençlerin yüksekokul diplomasına sahip olma amacı ile bu okulları tercih ettikleri bilinmektedir. Çünkü burayı bitiren gençler, diğer kuruluşlarda olduğu gibi mesleğin bilgi ve becerisini kazanamamaktadırlar. Mezunlar, kendi meslekleriyle ilgili işlerini kuracakları yerde bir devlet dairesinde memur olmayı tercih etmektedirler.

Ekonomiye olan katkılan yüzünden, Batı ülkelerinde, meslek yüksekokullarına büyük önem verilmektedir. Söz konusu okullar, ekonominin lokomotifleri olarak kabul edilmekte ve onlar "Ekonomi arabasının önündeki at" şeklinde tabir edilmektedir. Fransa'da başlayan 1968 öğrenci olaylarının nedenlerinden birisi de 2 yıllık meslek yüksekokulları mezunlarının iş bulmalarına karşılık, 4 yıllık fakülte mezunlarının iş bulamamalarıdır. Japon mucizesinin temelinde de 2 yıllık meslek yüksekokullarının bulunduğu kabul edilmektedir (2).

Meslek yüksekokullarının büyük bir kısmı, halen gelişmekte olan üniversiteler bünyesinde yer almakta ve küçük yerleşim birimlerinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kurumlar bulunduğu bölgeler için bir takım yararlar sağlamaktadırlar, fakat meslek yüksekokulları sanayi bölgelerinde bulunan potansiyelden ya-

rarlanmak üzere bu bölgelerde bulunan üniversitelerde kurulmalıdır (4). Gerek mezunların iş bulabilmeleri ve gerekse eğitim sırasında öğrencilerin iş yerlerinde uygulama yaparak daha kaliteli yetişebilmeleri açısından meslek yüksekokullarının, sanayisi gelişmiş bölgelerde kurulması daha rasyonel ve ekonomik olacaktır.

1994-1995 öğretim yılında Türkiye'de bütün üniversitelerde, 74'ü 4 yıllık ve 407'si meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 481 yüksekokul vardır (5).

1996 yılında Türkiye'de yükseköğretimde okullaşma oranı, (açıköğretim hariç) %13.5'dir. Bu oran ABD'de %75, Güney Kore'de %46, Japonya'da %39, Singapur'da ise %38'dir (8). Bu oranlar bu konuda gelişmiş ülkelerin ne kadar altında olduğumuzu göstermektedir.

1994-1995 öğretim yılında ise toplam öğrenci sayısı 1.339.705'e yükselmiştir. Bunun 628.434'ü (ikinci öğretim dahil) örgün öğretim, 711.271'i açıköğretim öğrencisidir. Bu rakamları bir önceki yıla karşılaştırsak, örgün öğretimde öğrenci sayısındaki artış %12, açıköğretimdeki öğrenci sayısındaki artış ise %20 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretimdeki okullaşma oranı, örgün öğretimde (ikinci öğretim dahil) %12, toplam olarak ise %25.6 olarak hesaplanmaktadır (4).

1994-1995 öğretim yılında ise 16.053'ü öğretim üyesi olmak üzere toplam 49.317 öğretim elemanı görev yapmıştır. Buna göre bir öğretim üyesine 36 ve bir öğretim elemanına da 11.7 öğrenci düşmektedir (4).

Türkiye'de eğitim-öğretim dili Türkçe olmakla birlikte, Zsi devlet (Ortadoğu ve Boğaziçi üniversiteleri) Zsi vakıf (Bilkent ve Koç üniversiteleri) olmak üzere 4 üniversitede eğitim-öğretim dili İngilizce'dir. Bununla birlikte, Hacettepe, Marmara, Ege, Dokuz Eylül, Anadolu, Çukurova gibi üniversitelerin bazı fakülte ve bölümlerinde yabancı dille öğretim yapılmaktadır (4).

Üniversitelerde istenilen düzeyde bilimsel araştırma yapılamamaktadır. Bunun pek çok nedenleri vardır. Bir defa yapılan çalışmaların yayımlanma şansı son derece zayıftır. 1994 yılında uygulanan tasarruf tedbirleri uygulaması zaten zayıf olan yayım işini durma noktasına getirmiştir. Bir ülkenin gelişmesi bilimsel çalışmalarla olacağına göre, bu konuya tasarruf tedbirlerinin uygulanması aklın alacağı bir iş değildir. Bunu uygulamaya koyan hükümetin başkanının da eski bir üniversite profesörü olması düşündürüktür. Hiç bilimsel çalışmanın tasarrufu olur mu? Eğer bilimsel araştırmalar bir yatırım ise, bu konuda yapılacak en iyi tasarruf, bilimsel faaliyetlerin daha çok teşvik edilmesi olmalıdır.

Türk üniversitelerinin uluslararası düzeyde bilime yaptığı katkı azdır. YÖK tarafından yapılan bir araştırma, Türkiye'de 5 öğretim üyesinden sadece birinin yılda bir tane uluslararası düzeyde bilimsel makale yayımlayabildiğini ortaya koydu. Araştırmaya göre Türkiye'de öğretim üyesi başına 0.20 tane uluslararası yayın düşmektedir. Üniversitelerarası Kurul tarafından oluşturulan "Üniversiteleri Bilimsel Yayın Yöntünden Değerlendirme Komisyonu"nun rakamlarına göre uluslararası bilimsel dergilerde en çok makalesi yayınlanan ilk 10 üniversite sırasıyla şunlardır (16).

1. Hacettepe Üniversitesi 377 yayın, 2. ODTÜ 265 yayın, 3. Ankara Üniversitesi 214 yayın, 4. İstanbul Üniversitesi 195 yayın, 5. İstanbul Teknik Üniversitesi 151 yayın, 6. Ege Üniversitesi 136 yayın, 7. Gazi Üniversitesi 118 yayın, 8. Boğaziçi Üniversitesi 105 yayın, 9. Marmara Üniversitesi 83 yayın, 10. Dokuz Eylül Üniversitesi 76 yayın.

Bu değerlendirme fen ve tıp bilimleri için doğru olabilir, çünkü bu bilimlerde dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan bilimsel bilgi her yerde geçerli olabilir, ancak sosyal bilimlerle ilgili olan araştırmalar böyle değildir.

Çünkü her toplumun sosyal yapısı ve kültürü diğerlerinden farklıdır. Onun için ülkemizde yapılan sosyal bilim alanları ile ilgili çalışmalar, diğer uksuları ne kadar ilgilendirecek ki, bunları bilimsel dergilerinde yayınlasınlar.

Diğer taraftan üniversitelerimiz, milli kültürümüzü yakından ilgilendiren dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar vb. alanlarda da istinilen düzeyde değildir. Bu konuda üniversitelerimizi batı ile mukayese etmeyi bir kenara bırakalım, komşumuz İran ve Türk Cumhuriyetlerinin üniversitelerinin bir kısmından bile geridirler. Çünkü bu ülkelerde dil, tarih ve edebiyat alanlarında yapılan yayınların sayısı bizden fazladır (17). Bunu yaratan içinde bulunduğumuz eğitim sistemi olduğu gibi, sanata, bilime değer vermeyen sadece köşe dönmek isteyen zihniyetin de bunda rolü vardır. Devlet politikası da bunu desteklemektedir. Çünkü KİTlerde görevli bir şoförüne profesörden fazla maaş veren bir ülkede bunun aksini düşünmek zaten mümkün olmasa gerekir.

Örgün ve yaygın eğitimin her ikisi de önemli olmakla birlikte bugün yaygın eğitim, örgün eğitimi bastırılmış durumdadır. Çünkü herhangi bir eğitim kurumunu bitiren genç iş bulmakta güçlük çekmektedir. Oysa yaygın eğitim yoluyla edinilen bir takım bilgi ve beceriler, bireylerin iş bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Örneğin; yabancı dil ve bilgisayar bilen ve şoförlük ehliyetine sahip olan bir kişinin iş bulma şansı, bir yüksekökol mezunundan daha fazladır. Bu bilgi ve beceriler hepsi kısa süreli kurslarla, yani yaygın eğitim yoluyla kazanılmaktadır. Bundan başka bugün gençler inançlarını, siyasi kanaatlerini ve dünya görüşlerini okullardan değil, okul dışı kaynaklardan öğrenip benimsemektedirler. Bütün bunlar gösteriyö kık, yaygın eğitim, örgün eğitimin önüne geçmiştir.

SONUÇ

Yazımızın başlığı okurlarımızın dik-

katini çekmiş olabilir. Sistem; tutarlılığı, akıl-mantık ve bilime uygunluğu ifade eder. Oysa Türk eğitim sisteminin her kademesindeki uygulama ve sonuçlar, akıl-mantık ve bilimle çelişmektedir. Şöyle ki, ilköğretim, çocukların seviyelerinin üzerinde olduğu gibi, gereğinden çok fazla bilgiler de verilmektedir. Ortaöğretimde genel ve mesleki eğitim ayrıntı yapılmayıp hepsi üniversiteye öğrenci hazırlamaktadır. Yükseköğretimde ülkenin ihtiyacı ve bireylerin istek ve beklentileri dikkate alınmamaktadır.

Halbuki Atatürk, eğitim sisteminin nasıl bir insan yetiştirmesi gerektiğini, 1937 yılında Afyon'da yaptığı bir konuşmada şöyle dile getirmiştir. "Marifin gayesi, hükümete memur yetiştirmek değil, daha ziyade memlekete ahlaklı, karakterli, cumhuriyetçi, inkılapçı, müsbet, atılgan, başladığı işleri başarabilecek kabiliyette, dürüst, mahakameli, iradeli, hayatta tesadüf edeceği müşkülata galebe çalmaya kudretli genç yetiştirmektir. Bunun için de tedris programlarını ve sistemlerini ona göre tanzim etmelidir (1).

İlköğretimde yapılması gereken, aşırı yüklemekten vazgeçilerek, öğrencilerin nelere ihtiyacı varsa onların verilmesidir. Bir de Anadolu lisesi sınavlarını kaldırarak çocuklar, bu gereksiz stresten kurtarılmalı ve bunun yerine Türkçe eğitim yapan fen liselerinin gelişmesine destek olunmalıdır. Bunun için ilköğretim okullarında rehberlik örgütleri kurulmalı ve çocukların yetenekleri keşfedilerek o doğrultuda yetişmeleri için gerekli ortamlar hazırlanmalıdır.

İlköğretimde binlerce sınıf öğretmenine ihtiyaç varken bu alanda eleman yetiştirilmiyor, hiç ihtiyaç bulunmayan alanlara yüzbinlerce öğrenci kabul edilmekte ve sonuçta bunların hepsi sınıf öğretmeni olarak atanmaktadır. Branştan öğretmen sağlandıkça bu kişilerin gerek Milli Eğitim Bakanlığı içinde ve gerekse diğer bakanlıklarda meslekleriyle ilgili işlere nakledilmeleri gerekir.

Günümüzde rastgele herkesin sınıf öğretmeni yapılması şöyle dursun, eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümlerinden bile istenilen kalitede ve Türkiye'nin bugünkü şartlarına uygun öğretmen yetiştirmemektedir. Bunun için gereken tedbirler yetkililerce alınmalıdır.

Lise eğitim kalitesinin istenilen düzeye yükseltilebilmesi için, liselerin sayısını azaltıp belirli merkezlerde toplamak ve liselere sınavla öğrenci kabul etmek gerekir. Ayrıca eğer meslek lisesi mezunları üniversiteye girmek istelerse, lise kültürüne sahip olup olmadıklarını ölçmek için lise olgunluk sınavından geçirilmelidir. Bundan başka liselerin araç-gereç yönünden zenginleştirilmesi ve öğretmen kalitesinin yükseltilmesi şarttır.

Meslek lisesi mezunlarının, mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanabilmeleri ve meslekleri ile ilgili iş bulabilmeleri için, meslek standartlarının belirlenmesi ve bunun öğrencilere uygulamalı şekilde kazandırılması gerekir.

Türkiye'de hemen her genç yüksek tahsil yapmak bununla ilgili bir belgeye kavuşmak ve kusacası baş olmak istemektedir. Büyük çoğunluk el becerisi ile ilgili meslekleri seçmek istemektedir. Bu yüzden günümüzde çeşitli konularda tamir ve bakım gibi işleri gördürecek usta ve teknisyen bulmakta güçlük çekilmektedir.

Üniversite mezunlarının istihdam imkanlarını artırmanın en iyi yolu, okul-sanayi işbirliğinin kurulmasıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için yetkililerce gereken tedbirler alınmalıdır.

Bugün Türkiye'de yapılması gereken şey, eğitimin bütün kademelerinde bütün bireyleri en iyi şekilde yetiştirecek olan topluma ve kendilerine yararlı birer insan haline getirmektir. Şu andaki tutarsız eğitim sistemiyle binlerce diplomalı işsiz yaratılmaktadır. Bu şekilde insanlarımız israf edildiği gibi, ülkenin kaynakları da boşa harcanmaktadır.

Günümüzde okullarımızda eği-

timden çok öğretim üzerinde durulmaktadır. Eğitim kurumları daha çok kafaya teorik bilgileri yağmakla meşguldürler. Ailede, okullarda ve kitle iletişim araçlarında yeterli derecede toplum eğitimi yapılmamaktadır. Bunu şu olgular kanıtlayabilir. Ortaöğretimden üniversitelere kadar okulara gittiğimizde çoğunlukla çevrenin temiz tutulmadığını, sıraların ve duvarların çizilmiş ve kazanmış olduğunu görüyoruz. Cadde ve sokaklarımız ise medeni bir millete yakışmayacak manzaralar arz etmektedir.

Görüldüğü gibi, Türk Eğitim Sistemi bütünüyle iflas etmiş durumdadır. Çünkü ilköğretim kurumları çocukların istek ve ihtiyaçlarına uygun çalışmıyor; liselerde istenilen kalitede eğitim yapılmıyor; meslek liseleri bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandıramamaktadır. Çünkü bu liseleri bitirip de mesleği ile ilgili bir iş yeri açarak çalışabilen veya özel sektörde kendi branşı ile ilgili iş bulabilenlerin sayısı oldukça azdır.

Diğer taraftan üniversiteyi bitiren hemen herkes devletten iş beklemektedir. Çünkü üniversitelerde verilen eğitim hayattan kopuk olduğu için piyasanın istediği elemanlar yetişmemektedir. Bu sebeple de serbest piyasada kendi işlerini kurabilme ve özel sektörde iş bulabilme şansları son derece zayıftır.

Büyük eğitimcimiz İ.Hakkı Baltacıoğlu diyor ki, "Biz eğitime bir yenilik getirmek isteğimizde yaptığımız tek şey, program değiştirmektir. Bazen dünyanın en iyi programlarını uygulayan eğitim sisteminden adam yetişmeyebilir, fakat en kötü programı uygulayan ülkenin eğitiminden ise mükemmel insanlar yetişebilir. Eğitimde esas olan eğitim usulü, öğretim usulü ve disiplin usulüdür" (7).

Türkiye'de eğitimin her kademesinde verimli eğitim-öğretim yapabilmek ve ülkenin ihtiyacı olan kaliteli insanları yetiştirebilmek için başta öğretmeni iye yetiştirmek; eğitim ortamı, araç ve gereçlerini sağlamak;

öğrencilerde yüksek motivasyon uyandırmak şarttır. Bir de bütçeden eğitime ayrılan payı artırmak gerekir. Ayrıca eğitimin, günlük politikanın gündümünden kurtularak bağımsız bir yapıya kavuşturulması da bir zorunluluk haline gelmiştir.

Dipnotlar:

1. Ağca, Hüseyin. "Türk Eğitim Sisteminde Çağdaş Eğitime Geçişin Safhaları", Yeni Forum, 14 (286), 1993.
2. Arslanoğlu, İbrahim. "METEP ve Meslek Yüksekokulları", Milli Eğitim ve Kültür, 29.1984.
3. Cicioğlu, Hasan. Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim, Ankara A.Ü.DTCF, 1982.
4. Cumhurbaşkanlığı. Üniversitelerin Sorunları, Ankara 1995.
5., Üniversitelerin Fakülte, Yüksekokul ve Enstitülerinin Akademik-İdari Kadroları, Ankara, 1995.
6. Doğan, Hıfzı, Alkan, Cevat, Sezgin, İlhan. Mesleki Teknik Eğitimin Esasları, Ankara, G.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi, 1991.
7. Ergün, Mustafa. II. Meşrutiyet dönemi Eğitim Hareketleri, Ankara 1996.
8. Güçlü, Abbas. "Lisansüstü Eğitimde Son Durum", Milliyet, 11.12.1996.
9. Güven ve Diğerleri. Japon Eğitimi, Ankara M.E.B. 1990.
10. M.E.B., Talim ve Terbiye Kurulu, Milli Eğitim Şuraları, Ankara 1995.
11., Erk.Tek.Öğ.Gn.Md.'küğü, Endüstriyel ve Teknik Öğretim Okul ve Kurumlarının 1996-1997 Öğretim Yılı Bilgi Dökümanı, Ankara 1996.
12., Yük.Öğ.Gn.Md.'küğü, Yükseköğretim Mevzuatı, Ankara, 1995.
13., Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Milli Eğitim ile İlgili Bilgiler, Ankara, 1996.
14. 1997 Bütçe Raporu, M.E.B., 1996.
15. Nirun, Nihat. Sosyoloji, Ankara, M.E.B. Yayın Yükseköğretim Kurumu, 1977-1978.
16. Son Çağın. "Üniversitelerde Bilimsel Yayın Yok", 5.1.1997.
17. Şentürk, A.Atilla. "Kültür Politikasında Nereye Gidiyoruz?" Son Çağın, 9.1.1997.
18. Varış, Fatma. Eğitim Bilimine Giriş, Ankara, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1985.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Doç.Dr. İbrahim ARSLANOĞLU

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Doç. Dr. İbrahim ARSLANOĞLU

1997

Eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği ve eğitim bölümlerinde bir ders kitabı olarak okutulan bu kitap "Türk Eğitim Sistemi"ni tanımak isteyen öğretmenler ve aydınlar için de çok önemli bir kaynak eserdir. Bu çalışmada Türkiye'nin eğitim gerçekleri dile getirilmeye çalışılmış, ve konu bütün yönleriyle detaylı olarak incelenmiştir.

İsteme Adresi
G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi
212 64 70/3805